

*ПЕТРО КУЗЕНКО, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації Навчально-наукового Інституту мистецтв, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Україна
ORCID iD 0000-0003-4384-7650
kuzenko_14@i.ua*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МИТЦІВ ДО РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ ХУДОЖНІХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

*PETRO KUZENKO, Candidate of Art History, Associate Professor
Department of Fine and Decorative Arts and Restoration
Educational and Scientific Institute of Arts,
VasylStefanykPrecarpathian National University, Ukraine*

FORMATION OF READINESS OF FUTURE ARTISTS TO WORK IN OUT-OF-SCHOOL ART EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті аргументується необхідність формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах. Акцентується, що готовність студентів спеціальності "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація" до педагогічної діяльності в центрах дитячої та юнацької творчості, центрах художньо-естетичної творчості, школах мистецтв, дитячих художніх школах, а також приватних художніх студіях формується під час лекційних і практичних занять з циклу психолого-педагогічних дисциплін та організації педагогічної практики.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, готовність до педагогічної діяльності, митець, художня освіта.

Summary. The article proves the need to form future artists' readiness to work in out-of-school art institutions. It is emphasized that the readiness of students majoring in "Fine Arts, Decorative Arts, Restoration" for pedagogical activities in centers of children and youth creativity, centers of artistic and aesthetic creativity, art schools,

children art schools, as well as private art studios is formed during lectures and practical classes of the cycle of psychological and pedagogical disciplines and the organization of pedagogical practice.

Key words: professional and pedagogical training, readiness for pedagogical activity, artist, art education.

Meta: розкрити теоретико-методологічні аспекти формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі реформування освітньої системи України актуалізується потреба в теоретичному обґрунтуванні та практичному впровадженні оновленої стратегії підготовки майбутніх фахівців у галузі мистецтва. Важливим напрямом модернізації професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського рівня) вищої освіти, галузі знань 02 "Культура і мистецтво", спеціальності 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація", відповідно до Стандарту вищої освіти, разом з мистецькою підготовкою стало формування здатності викладати фахові дисцип-

ліни в дитячих спеціалізованих художніх та мистецьких закладах освіти (*Стандарт, 2019*).

Адаптація освітньої системи до європейських стандартів зумовила необхідність кардинального переосмислення змісту та кінцевих результатів професійної підготовки українських фахівців у галузі мистецтва. Запровадження компетентнісного підходу в мистецьких закладах вищої освіти спрямовується на оволодіння студентами мистецькими спеціальностями, знаннями, уміннями та навичками, необхідними для ефективної практичної діяльності; формування здатності вирішувати завдання, передбачені професійними обов'язками та соціальним замовленням. Оновлення вимог до завершальних характеристик їх компетентності відбувається в контексті кардинальних змін змісту і диверсифікації професійної діяльності спеціалістів; динамічного розвитку ринку праці, відсутності його прогнозованості; збільшення конкуренції; скасування державного замовлення. Зважаючи на ці процеси, здобувачі освіти мають набувати професійної майстерності не тільки в конкретній галузі виробництва, але й бути універсальними фахівцями, характеризуватися диверсифікованістю

свої професійної компетентності. Власне, за таких обставин може забезпечуватися конкурентоспроможність на ринку праці випускників ЗВО (Самойленко, 2019).

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасними українськими вченими здійснено дослідження різних аспектів формування готовності особистості до професійної діяльності. Зміст і напрями професійної підготовки майбутнього вчителя з метою його підготовки до успішного розв'язання педагогічних завдань розглядалися у працях І. Богданової, І. Гавриш, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, Н. Кузьміної, Н. Кічук, Л. Кондрашової, З. Курлянд, А. Ліненко, О. Пехоти, В. Семиченко, В. Слатьоніна, Г. Троцько, Р. Хмелюк, В. Чайки та ін. (Садова).

Проблеми організації художньої освіти в Україні вивчали Є. Антонович, В. Даниленко, О. Рудницька, С. Свид, В. Шпільчак та інші. Осередки художньої освіти України стали предметом праць В. Прусака, В. Цісарука, Р. Шмагала. Окремі дослідження в галузі регіональної художньої освіти України здійснили Д. Козубовський, І. Хілько (Буковина), І. Небесник (Закарпаття), З. Гуріч (Херсонщина) (Рудницька, 2002).

Починаючи з 70-х рр. ХХ ст. і до сьогодні, проблема готовності в наукових вислідах розглядається у зв'язку з дослідженнями педагогічної діяльності, що відображено у працях таких учених, як К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, В. Моляко, О. Мороз, В. Слатьонін та інших. Закономірно, що на початку ХХІ ст. одним з важливих завдань професійно-педагогічної підготовки вважається формування готовності до використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

У роботах сучасних учених зустрічаються різні визначення сутності психолого-педагогічної категорії "готовність", зокрема такі, як: 1) цілісне стійке особистісне утворення (І. Бужина, А. Ліненко, Г. Троцько); 2) інтегральна характеристика, яка відображає особистісну

позицію педагога (О. Шпак); 3) інтегральне багаторівневе динамічне особистісне утворення (С. Литвиненко); 4) інтегративна якість особистості (І. Гавриш); 5) цілісна система стійких інтегративних особистісних утворень (Г. Жаровцева) тощо (Садова). Попри те, що в сучасних наукових дослідженнях наявні різні погляди щодо змісту, структури готовності, учені однак стійкі у твердженнях, що готовність до професійно-педагогічної діяльності – це цілісне утворення, що містить взаємопов'язані і взаємозалежні компоненти, які водночас можуть виступати і як самостійні чинники.

Узагальнюючи наукові підходи дослідників до формування готовності, можна стверджувати, що формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах є цілісним стійким утворенням, яке ґрунтується на основі вивчення циклу психолого-педагогічних та фахових дисциплін. Готовність до педагогічної діяльності у студентів формується у процесі навчання в закладах вищої освіти, тому система професійно-педагогічної підготовки повинна спрямовуватись на формування комплексу професійно значущих якостей особистості, які забезпечують високий рівень професіоналізму майбутніх учителів позашкільних освітніх закладів та керівників арт-студій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка фахівців освітнього рівня бакалавр спеціальності 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація" регулюється Стандартом вищої освіти України, затвердженим у 2019 році. Метою навчання таких спеціалістів, як зазначено у документі, є формування здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва або у процесі навчання. А серед спеціальних фахових компетентностей, якими має володіти випускник згаданої спеціальності, стан-

дарт передбачає їх здатність викладати фахові дисципліни у дитячих спеціалізованих художніх та мистецьких закладах освіти (Стандарт, 2019).

До позашкільних начальних мистецьких закладів, що забезпечують художню підготовку дітей, належать центри дитячої та юнацької творчості, центри художньо-естетичної творчості, школи мистецтв, дитячі художні школи, а також приватні художні студії. У цих навчальних закладах учні вивчають такі спеціальні фахові дисципліни, як рисунок, живопис, композиція, скульптура, комп'ютерна графіка, графічні техніки, вишивка, батик та інші.

Формування готовності випускників Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація до роботи у позашкільних начальних мистецьких закладах обумовлено навчальними планами освітніх програм: "Образотворче мистецтво", "Декоративно-прикладне мистецтво", "Реставрація творів мистецтва". Студенти, окрім багатьох фахових дисциплін, вивчають предмети психолого-педагогічного спрямування, а також у цьому напрямі готують курсову роботу та проходять практику.

Основою психолого-педагогічної підготовки є три обов'язкові навчальні дисципліни: "Психологія мистецтва", "Педагогіка (загальна і мистецтва)", "Методика викладання фахових дисциплін". Початкові педагогічні знання студенти отримують на другому курсі під час вивчення дисципліни "Педагогіка (загальна і мистецтва)". Зокрема передбачається: усвідомлення студентами структури педагогіки та її понятійно-категоріального апарату; засвоєння структури і змісту мистецької освіти; розуміння прав й обов'язків суб'єктів навчального процесу.

Методичні аспекти викладання художніх дисциплін (рисунок, живопису, композиції, вишивки та ін.) у позашкільних освітніх закладах

студенти засвоюють у процесі вивчення на третьому курсі предмета "Методика викладання фахових дисциплін". Під час лекційних і практичних занять у студентів формуються системні уявлення про цілі, програми, форми, методи та принципи вивчення художніх дисциплін. Вони пробують використовувати та власноруч виготовляти необхідну наочність: схеми, таблиці, моделі тощо; демонструвати техніку виконання творчих робіт; стимулювати вихованців до творчості, тактовно направляти їх роботу, аналізувати та оцінювати учнівські роботи.

Важливим елементом закріплення психолого-педагогічних знань і навичок студентів є проходження ними на четвертому курсі виробничої педагогічної практики. Вона відбувається на базі позашкільних закладів освіти міста, зокрема, в івано-Франківській Державній художній школі та Міському центрі дитячої та юнацької творчості. Під час практики вони ознайомлюються з планом навчально-виховної роботи закладу, здійснюють психолого-педагогічне вивчення учнів, відвідують і аналізують заняття, ведуть щоденник педагогічних спостережень тощо.

З метою формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах під час аудиторних занять зі студентами застосовуються інноваційні художньо-педагогічні технології, які формують їх професійно-педагогічну компетентність. До них належать: інтерактивне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології навчання, кредитно-модульна технологія навчання, особистісно орієнтоване навчання.

Використання інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти є одним із шляхів упровадження особистісно орієнтованого підходу та вдосконалення процесу навчання в сучасному освітньому процесі мистецьких ЗВО. Важливе місце серед них займає технологія педагогічного спілку-

вання – фасилітована дискусія, що забезпечує обговорення освітнього завдання у групі шляхом формулювання навідних запитань. Завдяки фасилітованій дискусії в майбутніх митців-педагогів розвивається вміння спостерігати, розмірковувати над змістом художніх творів, а таким чином, усвідомити багатозначність художніх образів (Красовська, 2013).

На практиці доведено, що дієвою інноваційною педагогічною технологією в мистецькій освіті є вербалізація змісту художніх творів, що спрямовується на поглиблене розуміння внутрішньої сутності художніх образів та характеристики їх смислового наповнення. Залучаючи студентів – майбутніх митців до словесного коментування образного змісту художніх творів, викладач активізує їх мистецьку увагу, стимулює багаторазове сприймання образу, дозволяє глибше усвідомлювати зміст твору в деталях та в цілому (Соломаха, 2013, с. 178).

Застосування художнього ілюстрування словесних пояснень як інноваційного під час демонстрації художніх творів відбувається з метою аргументації на основі мистецьких прикладів теоретичних мистецьких понять, словесно вираженої думки. Основою ілюстрування є художньо-педагогічна демонстрація, що передбачає показ художнього твору, який відповідає естетичним критеріям. Засобами методу ілюстрування виступають репродукції, ілюстрації, мистецькі твори (Красовська, 2013).

Для активізації творчої діяльності особистості майбутніх митців-педагогів, розвитку їх здібностей практикується імпровізаційна технологія, що забезпечує передачу художніми засобами власних почуттів і переживань. Завдяки їй досягається позитивний результат у творчому пошуку форми художнього осмислення навколишньої дійсності, оскільки імпровізація вважається способом творчої діяльності без попередньої підготовки, непрогнозованим розвитком творчого задуму.

Завдяки використанню навчально-педагогічної гри в художній освіті проектується конкретні педагогічні ситуації, спрямовані на формування професійних навичок майбутніх митців-педагогів планувати й організовувати роботу на занятті; застосовувати доцільні методи і прийоми навчання. Ділова професійно орієнтована гра передбачає проектування та практичну реалізацію фрагментів занять "Рисунок", "Живопис", "Композиція" на основі використання сучасних навчальних технологій. Педагогічний тренінг, майстер-клас також, у свою чергу, націлені на відпрацювання вмінь і навичок застосування елементів художньо-педагогічних технологій у роботі з дітьми (Красовська, 2013).

Складовими інтерактивних технологій в освітньому процесі мистецьких закладів є робота в малих групах і парах, яка дозволяє студентам набути вміння співпраці та результативного творчого спілкування, створює умови для колективної роботи, командного виконання творчих завдань. Завдяки продукуванню членами творчої групи художніх ідей усі учасники стають корисними для реалізації творчого задуму. Викладач, об'єднавши студентів у мікрогрупи, розподіляє завдання між ними, визначає регламент їх виконання та заслуховує й оцінює презентацію результатів творчої праці груп. Робота в малих групах, колективна творча робота, яка організується для виконання творчих завдань, потребує педагогічних умов для колективного обговорення, діалогічного спілкування, співробітництва, співтворчості (Красовська, 2013).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування інноваційних педагогічних технологій у вищій школі з метою формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах передбачає: 1) організацію науково-дослідницьких і навчально-методичних робіт з проблем художньої освіти; 2) ознайомлення та впровадження

кращого вітчизняного, європейського та досвіду в галузі мистецької освіти; 3) організацію і проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгових курсів з інноваційних методик викладання художньо-педагогічних дисциплін. Водночас у закладах вищої освіти України широко використовується рейтингова система контролю організації навчального процесу й оцінки знань студентів, метою якої є підвищення якості художньої освіти шляхом активізації навчальної діяльності, стимулювання їх активної самостійної роботи, а також створення умов для творчої конкуренції.

Формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах є цілісним стійким утворенням, що ґрунтується на вивченні циклу психолого-педагогічних і фахових дисциплін. Готовність до педагогічної діяльності у студентів формується у процесі навчання в закладах вищої освіти, тому система професійно-педагогічної підготовки повинна забезпечувати формування комплексу професійно значущих якостей особистості, педагогічну компетентність майбутніх митців-педагогів позашкільних освітніх закладів та керівників арт-студій.

Перспективи подальшого дослідження проблеми вбачаємо у визначенні ефективної методики формування готовності майбутніх митців до роботи в позашкільних художніх освітніх закладах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Красовська, О. О. Художньо-педагогічні інноваційні технології та компетентності майбутніх фахівців початкової школи в галузі педагогіки мистецтва. Взято з [C:/Users/adm\Downloads/znpbdpu_2013_2_14.pdf](C:/Users/adm\Downloads/znpbdpu_2013_2_14.pdf)

Рудницька, О. П. (2002). Педагогіка: загальна та мистецька. Київ.

Садова, Т. А. Професійно-педагогічна підготовка: дефінітивний аналіз проблеми. Взято з http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_51/77.pdf.

Самойленко, О. (2019). Кваліфікаційно-компетентнісний підхід до підготовки фахівців у закладах вищої освіти: європейський досвід. *Молодь і ринок*, 10 (177), 74–78.

Соломаха, С. О. (2013). Інноваційна технологія розвитку художньоестетичного світогляду викладачів до естетичного виховання мистецьких дисциплін. *Проблеми освіти*, 74, 177–182.

Стандарт вищої освіти. (2019). Перший (бакалаврський рівень) вищої освіти. Ступінь "бакалавр". Галузь знань 02 "Культура і мистецтво", спеціальність: 023 "Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація". Київ. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/023-obrazotvorche-mistetstvo-dekorativne-mistetstvo-restavratsiya-bakalavr.pdf>

REFERENCES

Krasovska, O. O. Khudozhno-pedahohichni innovatsiini tekhnolohii ta kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv pochatkovoї shkoly v haluzi pedahohiky mystetstva. Retrieved from [C:/Users/adm\Downloads/znpbdpu_2013_2_14.pdf](C:/Users/adm\Downloads/znpbdpu_2013_2_14.pdf)

Rudnytska, O. P. (2002.) Pedahohika: zahalna ta mystetska. Kyiv.

Sadova, T. A. Profesiino-pedahohichna pidhotovka: definityvnyi analiz problemy. Retrieved from http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_51/77.pdf.

Samoilenko, O. (2019). Kvalifikatsiino-kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u zaklada kh vyshchoї osvity: yevropeyskyidosvid. *Molod i rynek*, 10 (177), 74–78.

Solomakha, S. O. (2013). Innovatsiina tekhnolohiia rozvytku khudozhnoestetichnoho svitohliadu vykladachiv do estetichnoho vykhovannia mystetskykh dystsyplin. *Problemy osvity*, 74, 177–182.

Standart vyshchoї osvity. (2019). Pershyi (bakalavrskyiriven) vyshchoї osvity. Stupin "bakalavr". Haluzznan 02 "Kultura i mystetstvo", spetsialnist: 023 "Obrazotvorche mystetstvo, dekorativne mystetstvo, restavratsiia". Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/023-obrazotvorche-mistetstvo-dekorativne-mistetstvo-restavratsiya-bakalavr.pdf>

Стаття надійшла 5.10.2020 р.